

УДК 327:913](73):355.1(470:479.2)(091)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/1-58/46-53>

Артур РАЙКОВ, асп.
ORCID ID: 0009-0008-8353-8450
e-mail: artur.raykov@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА ПРИСУТНІСТЬ НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ: ВПЛИВ НА ГЕОПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ РЕГІОНУ ТА ІНТЕРЕСИ США

Вступ. Упродовж трьох десятиліть регіон Південного Кавказу залишається осередком політичної нестабільності та безпекової напруженості через низку збройних конфліктів. Географічне розташування регіону на перетині маршрутів зі Сходу на Захід робить його важливим для різних "акторів" міжнародних відносин. Серед них виділяється Російська Федерація, яка розглядає Південний Кавказ як стратегічно важливий регіон, який вона десятиліттями включає до власної сфери впливу. Водночас є інші держави, які виявляють інтерес до Південного Кавказу, зокрема Сполучені Штати Америки. Зосередження інтересів РФ і США на цій невеликій території призводить до зростання конкуренції за вплив між ними на країни регіону та відображається на регіональній геополітичній динаміці.

Методи. Під час дослідження були використані такі методи: аналітичний, історичний, компаративний, контент-аналіз.

Результати. Історія російської військової присутності на Південному Кавказі тягнеться з часів імперського періоду. З різними видозмінами наразі російські війська так чи інакше перебувають на території трьох південнокавказьких держав. Росія впливає як на політичну ситуацію, так і на перебіг збройних конфліктів у регіоні, часом стаючи істотним чинником зміни ситуації, як це сталося на прикладі сутичок у Грузії. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну сприяло переосмисленню керівництвом держав регіону питання доцільності перебування іноземного війська на своїй території. Тим не менш, навіть у таких умовах РФ бореться за збереження своєї військової присутності задля утримання впливу на регіон. Така політика РФ, у свою чергу, стикається з інтересами США на Південному Кавказі, які зацікавлені у послабленні впливу РФ і перехопленні регіональних ініціатив. США прагнуть мінімізувати військову присутність РФ у регіоні, тим самим вибивши у неї вагомий важіль контролю над регіоном, та посилити власну залученість у регіональні процеси.

Висновки. РФ історично значно впливає на стратегічні інтереси на Південному Кавказі. Військова присутність є ключовим інструментом для забезпечення впливу Росії на держави Південного Кавказу. Однак останніми десятиліттями інші гравці, зокрема США, також виявляють інтерес до регіону. США мають власні стратегічні інтереси на Південному Кавказі, а саме: забезпечення миру і стабільності, просування демократичних цінностей і боротьба з російською експансією, що створює протистояння між РФ і США за лідерство. Конфлікт між ними породжує різні виклики й суперечності, включаючи погляди на завершення конфліктів і конкуренцію в економічних та енергетичних сферах. Росія продовжить свою активну політику у регіоні, що кидатиме виклик для стратегічних інтересів США. Очікується, що Сполучені Штати реагуватимуть, намагаючись захистити свої інтереси та зменшити вплив РФ на Південному Кавказі.

Ключові слова: Південний Кавказ, Російська Федерація, США, військова присутність, геополітичні інтереси, сфера впливу, збройні конфлікти, геополітична ситуація.

Вступ

Протягом трьох десятиліть регіон Південного Кавказу залишається осередком як політичної нестабільності у двосторонніх і багатосторонніх відносинах, так і безпекової напруженості. Конфлікт у Нагірному Карабасі, прикордонні конфлікти між Вірменією та Азербайджаном, діяльність абхазьких і південноосетинських сепаратистських угруповань на території Грузії, російсько-грузинська війна 2008 р. – усе це впливає на нестабільність регіону.

Враховуючи географічне розташування Південного Кавказу на перетині маршрутів між Азією та Європою, цей регіон є вкрай важливим для регіональних і глобальних "акторів" міжнародних відносин як для поширення власного геополітичного впливу на країни Південного Кавказу, так і як точка входу в регіональні процеси. Однією з таких країн, які вбачають у Південному Кавказі власний стратегічний інтерес, є Російська Федерація. Для Росії Південний Кавказ історично є тим регіоном, за який вона вела боротьбу поряд з іншими державами; регіон, який вона включає у власну сферу впливу та вбачає у ньому такий собі "задній двір", тим самим наголошуючи на неприпустимості для інших "акторів" змагатися за контроль над ним.

Однак в умовах, коли відсутнє чітке розмежування сфер впливу (як це відбувалося за часів біполярної системи міжнародних відносин), цілком очікувано, що й інші глобальні "актори" прагнуть впливати на процеси в

регіонах і просувати й захищати власні стратегічні інтереси. Одним із таких "акторів" є Сполучені Штати Америки – давній конкурент і супротивник Російської Федерації. Хоча Південний Кавказ не є життєво важливим для США, у цьому регіоні вони мають доволі серйозні інтереси й наміри до кооперації, що, у свою чергу, непокоїть РФ через зростання конкуренції та відкриває простір до протистояння за вплив на ситуацію в регіоні.

Мета дослідження – проаналізувати вплив російської військової присутності на Південному Кавказі стосовно безпеки, стабільності, політичних процесів і геополітичної ситуації регіону; відслідкувати, як це впливає на позицію США.

Методи

Задля кращого висвітлення теми, під час роботи над статтею автор використовував низку методів. Аналітичний метод був застосований для ретельного розгляду стратегічних інтересів США і РФ у регіоні, а також для розуміння важливості їхнього втручання у політичні й безпекові процеси на Південному Кавказі. Історичний метод використовувався задля осмислення процесу появи та утвердження в регіоні російської військової присутності, а також для роз'яснення перебігу збройних конфліктів у регіоні та участі в них РФ. Був також застосований контент-аналіз під час дослідження офіційних документів, заяв політичних діячів, інтерв'ю та коментарів для медіа. Компаративний метод – для визначення спільного й відмінного у підході

© Райков Артур, 2024

США та Росії до втручання у регіональні процеси та до реакції на виклики.

Результати

Як офіційна Москва, так і офіційний Вашингтон розглядають свої відносини з державами Південного Кавказу як можливість для отримання політичних, економічних і безпекових переваг для себе і своїх партнерів, а також це використовується з метою включення південнокавказьких країн до своєї орбіти. Зокрема, у хід ідуть економічні важелі, гуманітарні ініціативи, м'яка сила, однак ключова відмінність у стратегіях обох великих держав – це чинник військової присутності в регіоні. І ось тут у Російській Федерації є перевага, оскільки підрозділи російських збройних сил на постійній основі перебувають на територіях країн Південного Кавказу. Будь-які зміни цього статусу-кво (як у бік посилення військової присутності Росії, так і через невдачі та зменшення керованості процесів з боку офіційної Москви) приводить до необхідності Сполучених Штатів реагувати на ці виклики задля захисту власних стратегічних інтересів.

Історичний контекст. Росія мала намір включити Південний Кавказ до своєї сфери впливу ще з часів імперського періоду. Внаслідок війн із Туреччиною та Персією на Кавказі Російська імперія спромоглася захопити території, на яких наразі сформувалися три держави: Азербайджан, Вірменія та Грузія. Відповідно з моменту приєднання території Південного Кавказу до складу Російської імперії тут були розміщені військові підрозділи як для контролю над зовнішніми кордонами, так і задля контролю над внутрішньою ситуацією в регіоні. Російських військових використовували задля підтримки стабільності в цьому регіоні та безпеки власних інтересів. Російська імперська армія використовувала ці території у подальшому також як плацдарм для ведення бойових дій проти Османської імперії в часи Першої світової війни. Крім того, російські війська втручалися у місцеві кавказькі міжетнічні й міжконфесійні конфлікти як інструмент тиску і впливу.

Після розпаду Російської імперії деякий час російська військова присутність на Південному Кавказі стояла під питанням із зрозумілих причин. Наприкінці 1910-х – початку 1920-х років тут формувалися три незалежні національні республіки: Вірменія, Грузія та Азербайджан, які шукали можливості для незалежного існування й самостійного розвитку. Однак цей період тривав недовго, і ці країни зрештою були захоплені більшовиками, а з 1922 р. включені до складу Радянського Союзу. Відповідно тут утвердилася радянська військова присутність. Радянське керівництво у Москві аналогічним до позиції імперської адміністрації чином розглядала регіон Південного Кавказу та підтверджувала важливість перебування тут підрозділів своїх збройних сил.

З наведеного вище можна дійти висновку, що протягом XIX–XX ст. Південний Кавказ був для Росії персональною сферою впливу, куди не були допущені інші гравці. Однак з розпадом Радянського союзу та краху біполярної системи регіон став цікавим і для інших гравців. Приміром, на місці колишніх радянських союзних республік утворилися незалежні Вірменія, Грузія та Азербайджан. Однак 90-ті роки видалися непростими для цих молодих держав. З того періоду почалася довга історія політичної й безпекової нестабільності та історія збройних конфліктів за Нагірний Карабах, Абхазію та Південну Осетію. І в кожному з них чинник російської присутності був суттєвим елементом впливу на перебіг цих конфліктів.

Російська військова присутність на території Вірменії. 1990-ті роки видалися непростими як для

Вірменії, так і для самої Російської Федерації. Якщо у цей період офіційний Єреван був включений у війну за Карабах, то РФ переживала внутрішню політичну й економічну кризу, а також проблеми із сепаратизмом, зокрема в республіках на Кавказі. Тим не менш, уже тоді російське керівництво мало намір зберегти вплив на Південному Кавказі, який стрімко зменшувався внаслідок розпаду СРСР. І можливість поновлення російської військової присутності стало шансом для цього. Зокрема, уже в серпні 1992 р. вірменський і російський уряди підписали договір про правовий статус збройних сил РФ на території Вірменії (Rogozńska, & Ksawery Olech, 2020). За місяць сторони окремо домовилися про контингент російських прикордонних загонів на вірменсько-турецькій і вірменсько-іранській ділянці кордону, а також про розміщення російських прикордонних в аеропорту Єревану (Rogozńska, & Ksawery Olech, 2020). А 1995 р. Вірменія та Росія підписали договір про російську військову базу РФ (Rogozńska, & Ksawery Olech, 2020). Приміром, містечко Гюмрі стало головним осередком російської військової присутності у Вірменії.

Згодом військово-партнерство переросло в союзницькі відносини після підписання Договору про колективну безпеку й заснування відповідної Організації (Gutierrez, 2024), хоча фактично ця співпраця між РФ і Вірменією в рамках Організації договору про колективну безпеку (ОДКБ) більше нагадує залежність сателіта від гегемона. Тим не менш, на той час для офіційного Єревану це виглядало вкрай вигідним кроком. Російська військова присутність стала гарантом для існування Вірменії в умовах конфлікту з Азербайджаном і запобіжником від втручання у цей конфлікт Туреччини на боці Баку. А для Росії це стало шансом відновити й посилити свою присутність у важливому для неї регіоні. Крім того, наявність великої військової бази надає РФ можливість використовувати цей чинник у відносинах з Вірменією, змушуючи останню зважати на російські інтереси й коригувати зовнішньополітичний курс.

Однак цей союз із РФ у межах ОДКБ жодним чином не допоміг Вірменії у конфлікті з Азербайджаном. Росія не втручалася ні в Нагірно-Карабаський конфлікт, ні у збройні прикордонні провокації Азербайджану (Gutierrez, 2024). Особливо це стало помітним 2020 р. під час Другої Карабаської війни та після 2022 р., коли РФ почала концентрувати увагу й ресурси на війні проти України (Gutierrez, 2024). Небажання РФ захищати Вірменію, самоусунення, а інколи й фактична підтримка Москвою політики Азербайджану змушує вірменську владу замислюватися над майбутнім російської військової присутності. Уже зроблені кроки щодо виведення російських прикордонників із аеропорту Єревану (останній російський прикордонник залишив аеропорт Звартноц 31 липня 2024 р.) (Укрінформ, 2024). Тим не менш, унаслідок сильної залежності від РФ Вірменія поки що не готова припинити перебування російського континенту на своїй території. Тому присутність російських збройних сил на військовій базі у Вірменії поки зберігається. Контракт на оренду бази має завершитися 2044 р. (Rogozńska, & Ksawery Olech, 2020), і навряд чи сторони зможуть домовитися про зменшення цього терміну.

Нагірний Карабах. Поряд з контингентом у Вірменії Російська Федерація встигла розмістити свої війська і в Нагірному Карабасі. Перебування російських військових у цьому випадку протривало порівняно недовго. 17 квітня 2024 р. у Російській Федерації підтвердили, що починають виводити підрозділи російської армії з території Нагірного Карабаху (Радіо Свобода, 2024), а

також Лачинського коридору – ділянки дороги, яка з'єднує Вірменію з Карабахом. Азербайджанські медіа значали, що вивід військ почався кількома днями раніше (Радіо Свобода, 2024). У такий спосіб завершилася історія російської військової присутності в Карабасі. Російські миротворчі сили базувалися там на основі трьохсторонньої домовленості між президентами Росії та Азербайджану, а також прем'єр-міністром Вірменії після припинення Другої Карабаської війни. За цими самими домовленостями російські підрозділи мали б знаходитися на території Карабаху п'ять років (тобто до 2025) з можливістю пролонгації терміну перебування.

Восени 2020 р., коли тривала Друга Карабаська війна, Російська Федерація прагнула, якщо не контролювати перебіг конфлікту, то хоча б впливати на ситуацію в регіоні після його завершення. Враховуючи союзницькі відносини між Вірменією та РФ у рамках ОДКБ, остання могла б виступити на боці Вірменії під час загострення Нагірно-Карабаського конфлікту, однак цього не сталося. РФ обрала варіант невтручання у бойові дії (Zolyan, 2023) і взяла на себе роль посередника (очевидно, щоб не псувати відносини з Азербайджаном і не розривати економічну й політичну співпрацю з ним). Роль одноосібного посередника на переговорах дозволила офіційній Москві пролобіювати введення миротворчої місії в Карабах, яка складалася в основному з російських військових. Тобто Росія фактично кількісно та якісно збільшувала свою військову присутність. Оскільки Карабах визнається територією Азербайджану, то російська армія тепер опинилася не лише на території Вірменії, а і в Азербайджані. А військова присутність дозволяє сильніше впливати на регіональні процеси та вводить цю територію частково або повністю у сферу впливу.

Поява нового російського військового контингенту давала офіційній Москві можливість посилити свій вплив, а також не допустити входу до цього регіону інших країн: як регіональних (Туреччина), так і глобальних (США). Незважаючи на те, що Туреччина часто виступає партнером Російської Федерації з частини питань (постачання газу, сирійське питання, нарощування економічної співпраці), офіційно Анкара є союзником США в межах Північноатлантичного альянсу (НАТО). У разі посилення впливу Туреччини на Карабах, у Росії сприйняли б це як посягання Сполучених Штатів на їхню традиційну сферу впливу.

Тим не менш, доцільність російської присутності в Нагірному Карабасі та Лачинському коридорі відпала разом із тим, як Азербайджан у 2023 р. силою захопив увесь бунтівний регіон (Gavin, Toosi, & Bazail-Eimil, 2023). Показово, що російські миротворчі війська жодним чином не втручалися у перебіг конфлікту (De Waal, 2023). У 2020 р. для Росії було важливо заморозити конфлікт і завдяки наявності власної армії контролювати відносини між Вірменією та Азербайджаном і процес врегулювання конфлікту, аби не пускати туди інших глобальних та регіональних "акторів".

Проте російське повномасштабне вторгнення в Україну 2022 р. внесло низку корективів. В умовах західного санкційного режиму Російська Федерація шукала шляхи для паралельного імпорту (Zolyan, 2023). І таку можливість їй надала Туреччина (Malsin, 2023). Відповідно недоцільно для Росії було б псувати відносини з офіційною Анкарою, втягуючись у конфлікт проти Азербайджану – турецького союзника в регіоні.

Зангезурський коридор. Проблематика російської військової присутності в місцевості, яка отримала назву Зангезурський коридор, прямо пов'язана з конфліктом

навколо Карабаху. Ще 2020 р. на зустрічі президента РФ Володимира Путіна, президента Азербайджану Ільхама Алієва та прем'єр-міністра Вірменії Нікол Пашиняна було досягнуто домовленість про необхідність побудови на півдні Вірменії транспортних коридорів між Азербайджаном та його ексклавом – Нахичеванню (De Waal, 2023). Будівництво транспортних артерій мало б сприяти нормалізації відносин між Вірменією та Азербайджаном. Якщо раніше Вірменія була згодна на таку концепцію, то після 2023 р. уряд у Єревані почав відмовлятися від цієї ідеї. На фоні зближення Росії з Азербайджаном у Вірменії стали розцінювати проєкт Зангезурського коридору як загрозу втраті контролю над південними районами (De Waal, 2023).

Крім власне ідеї побудови транспортних артерій на півдні Вірменії, окремо обговорювалися варіанти забезпечення безпеки та встановлення контролю над ними. Безперебійне функціонування залізниці й автомобільних доріг у цій місцевості є вкрай важливим для Азербайджану та його партнерів. За домовленостями, забезпечувати безпеку в межах Зангезурського коридору мали б прикордонники російської Федеральної служби безпеки (ФСБ). За задумом, Прикордонна служба ФСБ була б третьою стороною і була б незалежною від впливу як з боку Вірменії, так і з боку офіційного Баку. Однак проєкт Зангезурського коридору став новою конфліктною точкою.

З одного боку, для Азербайджану – це можливість налагодити сполучення зі своїм віддаленим регіоном. Наразі транспортна комунікація з Нахичеванню відбувається через територію сусіднього Ірану, оскільки кордон між Вірменією та Азербайджаном був закритий через війну в Карабасі. Нові транспортні артерії значно скоротили б цю відстань. Крім того, це відкрило б для Азербайджану сполучення зі своїм союзником – Туреччиною (De Waal, 2023; Zolyan, 2023).

Зауважимо, що певний зиск від Зангезурського коридору планує отримати і Росія (De Waal, 2023; Zolyan, 2023). Побудова нових транспортних артерій на півдні Вірменії відкриває для Російської Федерації додаткові логістичні можливості для сполучення з Туреччиною (Zolyan, 2023), яку Москва використовує для обходу санкцій і паралельного імпорту (Malsin, 2023). Із цього можна припустити, що відсутність реакції РФ на азербайджанські збройні провокації на кордоні з Вірменією і захоплення усього Карабаху говорить про небажання Росії вступити у конфлікт із самим Азербайджаном і Туреччиною. В умовах санкційного тиску з боку країн Заходу Зангезурський коридор – шанс для РФ мінімізувати економічні втрати від цих обмежень, а також отримати якісно і кількісно нову транспортну інфраструктуру, яка б поєднала Російську Федерацію з країнами на південь та із країнами Близького Сходу. Тому в стратегічних інтересах Росії зберегти цей проєкт і сприяти його розгортанню й успішному завершенню.

Натомість у Вірменії проєкт Зангезурського коридору піддається критиці. Головним чином вірменське керівництво виступає проти цієї транспортної ініціативи через побоювання втратити контроль над південною частиною країни (De Waal, 2023). Зокрема, для офіційного Єревану важливо зберегти суверенітет над усією міжнародно визнаною територією Вірменії. Реалізація азербайджанського проєкту, включно з посиленням турецького впливу, а також з тим, що на цій території перебуватиме озброєний персонал іншої держави – прикордонники ФСБ Російської Федерації, створюють загрозу, що вірменський уряд де-факто не матиме всієї повноти влади у південних районах і залишиться у за-

лежному стані від інших держав. Крім того, є певні побоювання, що через проєкт Зангезурського коридору Вірменія втратить контроль над вірменсько-іранським кордоном (Zolyan, 2023) і можливість безперешкодно вести комунікацію з цією близькосхідною державою. Відповідно Вірменія опиняється у складнішому становищі, коли вона майже з усіх боків обмежена. Також можна припустити, що цей проєкт породить нову хвилю ескалації в регіоні й ризик нової війни між Вірменією та Азербайджаном.

Російська Федерація готова пожертвувати союзницькими відносинами з Вірменією заради цієї ініціативи, оскільки, по-перше, це дозволить Росії мати додаткові шляхи для виходу на зовнішні ринки в умовах західних санкційних обмежень (Zolyan, 2023) і, по-друге, завдяки військовій присутності в цьому регіоні вона зможе посилювати нові партнерства, які є вигідними для офіційної Москви, а також укріплювати свій вплив на цих територіях.

Російські війська на території Грузії. Присутність російського військового контингенту на території Грузії має довгу історію. Особливо у цьому виділяються два грузинські регіони – Південна Осетія та Абхазія.

Як зазначалося раніше, російська військова присутність на теренах сучасної Грузії бере початок ще з часів Російської імперії. Після недовгого етапу спроби створити незалежну країну на початку ХХ ст. розпочався радянський етап в історії Грузії, під час якого на території Грузії розміщувалися радянські збройні сили. І вже лише з розпадом Радянського Союзу та здобуттям незалежності Грузія отримала можливість самостійно вирішувати питання існування військових баз інших країн на своїй території.

Російська Федерація зберігала під своїм контролем низку військових баз навіть після проголошення Грузією незалежності. Наприклад, деякі бази функціонували в Батумі, Гудауті та Вазіані (Rogozіńska, & Ksawery Olech, 2020). Остання взагалі перебувала поблизу грузинської столиці Тбілісі, що робило це місто вкрай уразливим у випадку атаки російської армії.

Протягом 90-х рр. ХХ ст. грузинське керівництво вело перемовини з російською стороною щодо підпорядкування під свій контроль цих військових баз і виведення російських сил. Такої домовленості вдалося досягнути під час стамбульського саміту ОБСЄ у 1999 р. (Rogozіńska, & Ksawery Olech, 2020). Тоді Російська Федерація та Грузія виступили зі спільною заявою про виведення російських військ із баз у Вазіані та Гудауті. Як не дивно, Росія виконала своє зобов'язання: російські військові покинули ці бази й передали їх під управління Міністерства оборони Грузії. Уже після цього грузини почали використовувати інфраструктуру бази для спільних навчань із країнами НАТО (Радіо Свобода, 2017).

Доля інших російських баз на території Грузії вирішувалася вже після Революції троянд і приходу до влади Міхеїла Саакашвілі. Грузинський уряд вів переговори щодо подальшого виведення російських військових з території країни. Зокрема, 2005 р. було досягнуто домовленість про припинення функціонування російської 12-тої бази у м. Батумі (Rogozіńska, & Ksawery Olech, 2020). Передати управління базою мали у 2008 р., однак Росія зробила це достроково наприкінці осені 2007 р. Така сама доля чекала і на російську військову базу в Алхалакі – вона також була розформована, війська виведені, а контроль над нею був переданий Грузії також наприкінці 2007 р. (Rogozіńska, & Ksawery Olech, 2020).

Якщо з цими російськими базами Грузії вдалося впоратися, то зовсім інша ситуація була у двох сепаратистських регіонах – Південній Осетії та Абхазії.

Початок незалежності видався непростим для Грузії. Поряд із громадянською війною, яка точилася на початку 90-х, два грузинські регіони вирішили вийти зі складу Грузії. Зростання сепаратизму в регіонах призвело до початку збройних конфліктів у Південній Осетії та Абхазії. Російська Федерація використовувала власних військових для підтримки сепаратистських рухів. За результатами домовленостей у Сочі 1992 р., Грузія втратила ефективний контроль над територією Південної Осетії (Skrypnyk, 2019). Туди були введені так звані миротворчі сили, які склалися з російських військовослужбовців. У результаті Росія посилила свою військову присутність у цьому регіоні.

Дещо схожа ситуація відбулася і в іншому регіоні Грузії – в Абхазії. Там бойові дії точили довше, включно до 1993 р., і завершилися також домовленостями у Москві про припинення вогню (Skrypnyk, 2019). Центральний уряд у Тбілісі також фактично втратив контроль над ситуацією в Абхазії. Рада Безпеки ООН відправляє спеціальну моніторингову місію для контролю над ситуацією, однак реальний вплив мала лише Російська Федерація. Сюди були введені миротворчі сили Співдружності Незалежних Держав (СНД), які були сформовані на базі Збройних сил Російської Федерації (Skrypnyk, 2019). Тобто і в цьому регіоні офіційна Москва спромоглася через збільшення військової присутності збільшувати вплив і тиск на Грузію.

Така значна російська військова присутність зіграла свою роль під час П'ятиденної російсько-грузинської війни 2008 р. Фактично Російська Федерація зробила з Абхазії та Південної Осетії плацдарм для вторгнення у Грузію. Після поразки Грузії у війні Російська Федерація в односторонньому порядку визнала незалежність Абхазії та Південної Осетії. З цього часу розпочинається посилення військового контингенту РФ на цих територіях, а озброєні загони цих псевдореспублік Росія інкорпорує до своїх збройних сил.

Наразі в Південній Осетії та Абхазії функціонують кілька російських військових баз, через які офіційна Москва проєктує власний вплив на Грузію та регіон у цілому. Зокрема, поблизу Цхинвалі діє російська четверта гвардійська військова база, а в Абхазії розквартирована сьома російська військова база (Seskuria, 2023). Загалом вони утримують як колишні об'єкти миротворчої місії, так і інфраструктуру радянського періоду.

З останнього, на чорноморському узбережжі в Абхазії Російська Федерація активними темпами будує військово-морську базу – поблизу порту в містечку Очамчіра (Jones, 2024; Seskuria, 2023). Після того, як Україна почала активно знищувати Чорноморський флот РФ на окупованому Кримському півострові, російське військове командування почало шукати альтернативні місця для базування військових кораблів і убезпечення їх від атак. Частково військові кораблі вже розміщені на базі в Новоросійську, яка, однак, не настільки зручна, як база в Севастополі, через складну навігацію та погодні умови (особливо в зимовий період).

Побудова військово-морської бази в Абхазії дозволяє Російській Федерації отримати низку стратегічних переваг. По-перше, це додатковий тиск на грузинське керівництво. Збільшення російської військової присутності неодмінно впливатиме на вибір зовнішньополітичного вектора Грузії, враховуючи її прагнення до інтеграції до Європейського Союзу та НАТО. По-друге,

це розширює російські можливості для контролю над акваторією Чорного моря. А також можна згадати і про проект глибоководного порту в грузинській Анаклії, який має стати складовою нових транспортних коридорів між Азією та Європою (Jones, 2024). Він є прямим конкурентом російським портам на Чорному морі. Відповідно збройні провокації РФ створюватимуть перешкоди як під час будівництва порту, так і під час його функціонування, що матиме загальний вплив на інтерес до цього інфраструктурного проекту.

Геополітичні інтереси США на Південного Кавказі та чинник російської військової присутності. З переліченого вище стає очевидно, наскільки сильно і широкомасштабно діє Російська Федерація на Південному Кавказі. Зрозуміло, що, окрім військової присутності, є й інші фактори, які впливають на позиції Росії в цьому регіоні – від економічних чинників до демографічних питань. Однак саме потужна присутність військового компоненту дає Російській Федерації можливість ефективно тримати регіон під контролем та нав'язувати регіональним державам вигідну для неї політику.

Тим не менш, інші країни також мають стратегічні інтереси в регіоні Південного Кавказу. Однією з таких держав є Сполучені Штати Америки. Зі США Росія десятиліттями веде боротьбу за геополітичне панування та змагається за впливовість і сфери контролю. І Південний Кавказ не став винятком з цього правила.

Порівняно зі статусом Російської Федерації в регіоні, Сполучені Штати не мають таких позицій на Південному Кавказі. Цей регіон століттями перебував, так чи інакше, під російським впливом. І лише після розпаду СРСР Сполучені Штати почали вже на практиці показувати важливість цього регіону для себе.

Загалом можна виділити декілька причин, чому Південний Кавказ є важливим для Сполучених Штатів, і, виходячи з цього, можна зрозуміти, наскільки на американські інтереси в регіоні може впливати і впливає російська присутність, особливо військова.

Геополітичні інтереси Сполучених Штатах на Південному Кавказі не є особливо унікальними за своїм характером. По-перше, для США важливо, щоб регіон був мирним і стабільним (Rumer та ін., 2017). Завдяки цьому зниженню конфліктогенності Сполучені Штати вбачають шанс на зменшення ризиків нових війн і протистоянь, а також можливість запустити економічне партнерство і тим самим протидіяти засиллю російського впливу в країнах регіону. Власне від забезпечення безпеки в регіоні залежать усі інші інтереси США та те, чи буде успішною зовнішня політика США на Південному Кавказі. Також не варто забувати про зацікавленість з боку США щодо питання енергетичної кооперації (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). Інтерес США до енергетичних проектів пов'язаний з тим, що Південний Кавказ є важливим регіоном з видобутку нафти та газу. Гарантування безперервності видобутку й безпека транспортування вуглеводнів мають важливість США через те, що це дозволяє диверсифікувати поставки нафти та газу до Європи, тим самим допомагаючи своїм союзникам в ЄС менше залежати від російського палива. Саме тому Сполучені Штати активно брали участь у реалізації проектів трубопроводів Баку – Тбілісі – Джейхан та Баку – Тбілісі – Ерзурум, а також у проектах подовження наявних магістралей до території ЄС (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). Не варто забувати і про гуманітарний чинник. Сполучені Штати активно виступають у питанні демократизації та забезпечення прав людини. США зацікавлені у встановленні демократії та верховенства

права в країнах Південного Кавказу (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). Якщо розглянути всі ці інтереси в комплексі, то можна вивести ще один геополітичний інтерес США в регіоні – це протистояння впливу Російської Федерації. Можна припустити, що зусилля США у сфері економіки, енергетики, політичних трансформацій та прав людини направлена саме на реалізацію ідеї щодо вивільнення країн Південного Кавказу від залежності та впливу з боку РФ. Розглянемо окремі аспекти докладніше.

Південний Кавказ – багатий на конфлікти регіон, які тягнуться вже не одне десятиліття та істотно впливають як на політичну і безпекову ситуацію, так і на економічну сферу. Сполучені Штати зацікавлені у стабілізації регіону, що має вплинути на зменшення конфліктогенності, а також сприятиме вільному руху товарів, послуг та інвестицій. Офіційний Вашингтон зацікавлений як у питанні вирішення збройних конфліктів у середині окремих держав, так і в питанні нормалізації міждержавних відносин між країнами регіону. У такому разі Сполучені Штати зможуть отримувати більшу користь від кооперації з цими державами. Однак фактор російської військової присутності та бажання офіційної Москва зберегти Південний Кавказ у своїй сфері впливу кидають виклик цьому інтересу США.

Хоча конфліктні ситуації в цьому регіоні не мають такої важливості для США (якщо порівнювати їх російським повномасштабним вторгненням в Україну, зростанням китайської могутності чи загрозою поширення ядерної зброї у світі), тим не менш, американський істеблішмент намагається бути залученим у регіональні процеси. Якщо брати конфлікт за Нагірний Карабах, то у цьому випадку США були залучені до нормалізації ситуації ледь не із самого початку бойових дій. Сполучені Штати з часів утворення Мінської групи ОБСЄ активно просуvalи ідею спільного вирішення нагірно-карабаського конфлікту (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). Так, ці спроби були не дуже вдалим, однак США постійно відстоювали ідею мирного та інклюзивного вирішення протистояння. Після Другої карабаської війни змінився статус-кво в регіоні. Для Вашингтону одноосібне посередництво РФ під час мирних перемовин щодо Карабаху 2020 р. виглядало не вигідним, оскільки такий крок Росії можна вважати монополізацією впливу на ситуацію. Крім того, це негативно впливає і на авторитет США. Посередництво створило для РФ відповідний імідж держави, яка нібито виступає за конструктивне мирне вирішення проблем, що на контрасті з багаторічним досвідом США у військових кампаніях в інших регіонах грало на руку Росії. Відповідно це впливало на статус США в очах інших країн, особливо Глобального Півдня.

Після завершення Другої карабаської війни йшли переговори між Вірменією та Азербайджаном щодо врегулювання двосторонніх відносин. І довгий час Росія намагалася монополізувати цей трек, аби зробити все на своїх умовах. Однак вторгнення РФ в Україну 2022 р. негативно вплинуло на здатність Росії ефективно контролювати ситуації в кількох регіонах одночасно (Gutierrez, 2024). Офіційний Вашингтон став відігравати куди більшу роль у переговорах, намагаючись перехопити ініціативу разом з Європейським Союзом (Dersimonian, 2023), аби змусити Вірменію й Азербайджан погодитися на взаємні поступки та примирення. Крім того, ослаблення РФ відкрило для США можливість сильніше кооперуватися з Вірменією, наприклад у військових питаннях: у вересні 2023 р. були проведені спільні військові навчання, що кинуло виклик Росії

(Garver, 2023). Так чи інакше йдуть розмови про можливе постачання озброєння до Вірменії (хоча на цьому треку більший успіх мають Франція та Індія). Тобто США намагаються поступово витіснити РФ з регіону, зокрема з Вірменії, хоча це і вкрай непросто зробити, враховуючи сильну залежність Вірменії від РФ. Не варто забувати і про політичну підтримку Вірменії з боку американської влади: візит Ненсі Пелосі, колишньої спікерки Палати представників Конгресу США (Gavin, 2022), резолюції на підтримку Вірменії під час агресії Азербайджану 2023 р. (Armenian Assembly of America, 2023), вплив вірменського лобі тощо. Тобто на фоні охолодження російсько-вірменських відносин США нарощують свій вплив і кооперацію з офіційним Єреваном.

Якщо поглянути на обставини в Грузії, то тут ситуація дещо інша. Грузія – чи не єдина країна регіону, яка відкрито заявляє про бажання інтегруватися до євроатлантичних структур, що, у свою чергу, означатиме більшу співпрацю зі США. Існування на Південному Кавказі держави, яка була б союзником Сполучених Штатів у межах НАТО, укріпило б позиції США в регіоні та сприяло б отриманню більшої контрольованості процесів. Однак на заваді цьому стала Російська Федерація, яка, не бажаючи втрачати контроль над Грузією і дозволяти іншій державі мати більший вплив, підтримувала деструктивні елементи в Грузії та зрештою відкрито вторглася у цю країну, тим самим заблокувавши рух Грузії до НАТО. Тобто інтерес США у створенні лояльного для себе середовища на Південному Кавказі був атакований діями РФ, яка прагне не допустити іншого глобального "актора" в регіон. Російська військова присутність на Південному Кавказі, з одного боку, не дозволяє забезпечити мир і стабільність, а з іншого – не дає Сполученим Штатам ефективно впливати на регіональні процеси. Останніми роками для грузинського керівництва характерне просування проросійських наративів, що стикається з позицією громадянського суспільства в країні. У таких умовах США нарощують підтримку громадських організацій і рухів у країні (Meurmishvili, 2024), які можуть стати альтернативою нинішній проросійській владі Грузії та не дозволять країні повністю відійти у російську сферу впливу. Також для впливу на грузинське керівництво США можуть використовувати чинник інтеграції Грузії до євроатлантичних структур, що має підтримку серед населення, а також кидає виклик уже інтересам Росії.

Присутність російських військ на Південному Кавказі впливає і на інтереси США в економічній та енергетичній сферах. Російська Федерація розглядає цей регіон як місце збуту власних товарів і послуг та як додаткову підтримку власної економічної могутності. На це направлена залежність економік регіону від Росії, що та вибудовувала роками. Особливо це стосується Вірменії, яка просто не зможе вижити без економічної співпраці з Москвою. Водночас Сполучені Штати розглядають Південний Кавказ як складову ланку світової торгівлі (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). Для США вкрай важливо, щоб цей регіон мав можливість розвиватися і бути включеним у міжнародний обмін товарів та послуг на ліберальній основі, тим самим дозволяючи самим США отримувати користь від кооперації. До того ж, у разі створення для себе "теплих" умов ведення бізнесу на Південному Кавказі, це створює можливість для подальшої економічної експансії вглиб материка.

Крім того, не варто забувати, що Сполучені Штати також працюють над енергетичною безпекою своїх союзників у Європі. Південний Кавказ і Каспійський регіон –

місця видобутку вуглеводнів. Це така собі альтернатива російським нафті та газу для країн Європи (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). І енергетичні проєкти із країнами Південного Кавказу, в яких беруть участь США, створюють для Європи можливість не залежати критично від РФ. Росія вбачає у таких проєктах виклик на себе. Російська військова присутність створює загрози для місцевої енергетичної інфраструктури, що може перерости у зростання цін на ринках, що суперечить інтересам США. Також Сполучені Штати розглядають Південний Кавказ як транзитну зону з Азії до ЄС в обхід Росії (Rumer, Sokolsky, & Stronski, 2017). Росія вбачає у цьому загрозу вже своїм інтересам, тому вона влаштовує провокації та збільшує військову присутність у регіоні (побудова морської бази в Абхазії (Jones, 2024)), а також просуває власні економічні проєкти, які були б вигідні їй самій, навіть в обмін на загрози для її союзників (приклад Вірменії із Зангезурським коридором). Водночас для США важливо зменшувати частку РФ на енергетичному ринку, а також не допускати її економічної експансії, до того ж умовах західного санкційного режиму проти неї. Тому США активно вкладають кошти у нові трубопроводи в регіоні для прокачування нафти та газу, зацікавлені у розвитку портової інфраструктури в Грузії для ведення торгівлі по лінії Азія – Європа, а також підтримують Вірменію у позиції щодо Зангезурського коридору (De Waal, 2023), який, у разі реалізації, призведе до посилення РФ і Туреччини, що в умовах погіршення відносин зі США є вкрай невідповідним для Вашингтона.

Дискусія і висновки

Російська Федерація історично має сильні інтереси і вплив у регіоні Південного Кавказу. З часів входження цих територій до складу Російської імперії та до сьогодні Росія розглядає територію Вірменії, Грузії та Азербайджану як такий собі "задній двір", на який не можна пропускати вплив інших "акторів" міжнародних відносин. Якщо це вдавалося протягом минулих століть, то після розпаду Радянського Союзу ситуація змінилася, і регіон Південного Кавказу почав фігурувати в і зовнішній політиці інших держав, зокрема і Сполучених Штатів Америки.

Російська Федерація намагається утримати держави Південного Кавказу у своїй сфері впливу. Важливим інструментом для цього виступає саме російська військова присутність у регіоні. Російські збройні сили, так чи інакше, долучалися до всіх збройних конфліктів на теренах Південного Кавказу, а часом виступали як елемент тиску на керівництва країн регіону, аби здобути переваги для себе.

У таких умовах це кидає виклик для стратегічних інтересів США на Південному Кавказі: забезпечення миру і стабільності, зменшення економічної залежності країн від РФ, просування демократичних цінностей і прав людини, протидія експансії РФ, диверсифікація постачання вуглеводнів. США та РФ конфліктують через різні погляди на завершення конфліктів у Грузії та Карабаху. Вони мають ціннісні розбіжності щодо демократичного перетворення в цих країнах. Спостерігається конкуренція і в економічній та енергетичній сферах. РФ прагне монополізувати чи тримати під контролем кооперацію країн регіону з іншими державами та мати можливість обходити санкційні обмеження. Водночас США прагнуть долучити ці країни до своїх проєктів, зменшити їхню залежність від РФ, не допускати обходу санкцій проти РФ, а також забезпечити стримування російської експансії й не допустити нових конфліктів.

Враховуючи, що на фоні російського повномасштабного вторгнення до України відносини між офіційними Вашингтоном і Москвою значно погіршилися, у першу чергу через дії РФ, не варто очікувати, що на Південному Кавказі протистояння між ними припиниться. РФ переживає період підйому милітаризму та експансіонізму, тому вона не буде відмовлятися від контролю над регіоном, а військова присутність і надалі забезпечуватиме її позиції. Це кидатиме виклик американським інтересам на Південному Кавказі, на який США будуть змушені реагувати, аби не дати посилитися Росії.

Список використаних джерел

- Радіо Свобода. (2017, 29 липня). У Грузії готуються до спільних з НАТО та Україною військових навчань. <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28646622.html>
- Радіо Свобода. (2024, 17 квітня). У Путіна підтвердили початок виведення військ РФ із Нагірного Карабаху. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vyvedennya-vijsk-rf-iz-nagirnogo-karabahu/32909191.html>
- Укрінформ. (2024, 1 серпня). Російські прикордонники на вимогу Вірменії залишили ереванський аеропорт Звартноц. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3890844-rosijski-prikordonniki-na-vimogu-vmenii-zalisili-erevanskij-aeroport-zvartnoc.html>
- Armenian Assembly of America. (2023, November 16). *Armenian Protection Act Adopted By Senate*. <https://www.armenian-assembly.org/post/armenian-protection-act-adopted-by-senate>
- Dersimonian, A. (2023, September 12). *Nagorno-Karabakh Armenia Azerbaijan Can the US work with Russia in Nagorno-Karabakh?* Responsible Statecraft. <https://responsiblestatecraft.org/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh/>
- De Waal, T. (2023, December 5). *Armenia's existential moment*. Engelsberg ideas. <https://engelsbergideas.com/essays/armenias-existential-moment/>
- Garver, R. (2023, September 11). *US Troops' Arrival in Armenia for Training Riles Russia*. Voice of America. <https://www.voanews.com/a/us-troops-arrival-in-armenia-for-training-riles-russia/7264316.html>
- Gavin, G. (2022, September 19). *Pelosi's visit fires debate in Armenia over alliance with Russia*. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/nancy-pelosi-visit-armenia-debate-alliance-russia/>
- Gavin, G., Toosi, N., & Bazail-Eimil, E. (2023, October 4). *EU, Russia and US held secret talks days before Nagorno-Karabakh blitz*. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/eu-us-and-russia-held-secret-talks-days-before-nagorno-karabakh-crisis/>
- Gutierrez, F. (2024, April 7). *The Forgotten Conflict*. The Chicago Journal of Foreign Policy. <https://www.cjfp.org/the-forgotten-conflict/>
- Jones, P. N. (2024, January 15). *Russia's Tightening Abkhazian Stranglehold Threatens Western and Georgian Interests*. Harvard International Review. <https://hir.harvard.edu/washington-must-not-idle-as-russia-tightens-its-abkhazian-stranglehold/>
- Malsin, J. (2023, February 3). *Russia's Ukraine War Effort Fueled by Turkish Exports*. The Wall Street Journal. <https://www.wsj.com/articles/russias-ukraine-war-effort-fueled-by-turkish-exports-11675447477>
- Meurmishvili, I. (2024, April 27). *Bipartisan group of US senators warns Georgia over foreign agent law*. Voice of America. <https://www.voanews.com/a/bipartisan-group-of-us-senators-warns-georgia-over-foreign-agent-law-7587352.html>
- Rogoznińska, A., & Ksawery Olech, A. (2020). *The Russian Federation's Military Bases Abroad*. The Institute of New Europe. <https://ine.org.pl/wp-content/uploads/2020/12/THE-RUSSIAN-FEDERATIONS-MILITARY-BASES-ABROAD-1.pdf>
- Rumer, E., Sokolsky, R., & Stronski, P. (2017, May 31). *U.S. Policy Toward the South Caucasus: Take Three*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/research/2017/05/us-policy-toward-the-south-caucasus-take-three?lang=en>
- Seskuria, N. (2023, October 23). *Is Russia Expanding its Battlefield to Georgia?* Royal United Services Institute. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russia-expanding-its-battlefront-georgia>
- Skrypyuk, O. (2019). The Position of the European Union in Georgian War. *European Historical Studies*, (12), 77–91. <https://doi.org/10.17721/2524-048x.2019.12.77-91>

Zolyan, M. (2023, November 27). *Defeated Armenia Looks to a New, Post-Russia Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/11/defeated-armenia-looks-to-a-new-post-russia-foreign-policy?lang=en>

References:

- Armenian Assembly of America. (2023, November 16). *Armenian Protection Act Adopted By Senate*. <https://www.armenian-assembly.org/post/armenian-protection-act-adopted-by-senate>
- Dersimonian, A. (2023, September 12). *Nagorno-Karabakh Armenia Azerbaijan Can the US work with Russia in Nagorno-Karabakh?* Responsible Statecraft. <https://responsiblestatecraft.org/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh/>
- De Waal, T. (2023, December 5). *Armenia's existential moment*. Engelsberg ideas. <https://engelsbergideas.com/essays/armenias-existential-moment/>
- Garver, R. (2023, September 11). *US Troops' Arrival in Armenia for Training Riles Russia*. Voice of America. <https://www.voanews.com/a/us-troops-arrival-in-armenia-for-training-riles-russia/7264316.html>
- Gavin, G. (2022, September 19). *Pelosi's visit fires debate in Armenia over alliance with Russia*. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/nancy-pelosi-visit-armenia-debate-alliance-russia/>
- Gavin, G., Toosi, N., & Bazail-Eimil, E. (2023, October 4). *EU, Russia and US held secret talks days before Nagorno-Karabakh blitz*. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/eu-us-and-russia-held-secret-talks-days-before-nagorno-karabakh-crisis/>
- Gutierrez, F. (2024, April 7). *The Forgotten Conflict*. The Chicago Journal of Foreign Policy. <https://www.cjfp.org/the-forgotten-conflict/>
- Jones, P. N. (2024, January 15). *Russia's Tightening Abkhazian Stranglehold Threatens Western and Georgian Interests*. Harvard International Review. <https://hir.harvard.edu/washington-must-not-idle-as-russia-tightens-its-abkhazian-stranglehold/>
- Malsin, J. (2023, February 3). *Russia's Ukraine War Effort Fueled by Turkish Exports*. The Wall Street Journal. <https://www.wsj.com/articles/russias-ukraine-war-effort-fueled-by-turkish-exports-11675447477>
- Meurmishvili, I. (2024, April 27). *Bipartisan group of US senators warns Georgia over foreign agent law*. Voice of America. <https://www.voanews.com/a/bipartisan-group-of-us-senators-warns-georgia-over-foreign-agent-law-7587352.html>
- Radio Svoboda. (2017, July 29). *Georgia is preparing for joint military exercises with NATO and Ukraine*. <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28646622.html> [in Ukrainian]
- Radio Svoboda. (2024, April 17). *Putin's office confirms the start of the withdrawal of Russian troops from Nagorno-Karabakh*. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vyvedennya-vijsk-rf-iz-nagirnogo-karabahu/32909191.html> [in Ukrainian]
- Rogoznińska, A., & Ksawery Olech, A. (2020). *The Russian Federation's Military Bases Abroad*. The Institute of New Europe. <https://ine.org.pl/wp-content/uploads/2020/12/THE-RUSSIAN-FEDERATIONS-MILITARY-BASES-ABROAD-1.pdf>
- Rumer, E., Sokolsky, R., & Stronski, P. (2017, May 31). *U.S. Policy Toward the South Caucasus: Take Three*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/research/2017/05/us-policy-toward-the-south-caucasus-take-three?lang=en>
- Seskuria, N. (2023, October 23). *Is Russia Expanding its Battlefield to Georgia?* Royal United Services Institute. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russia-expanding-its-battlefront-georgia>
- Skrypyuk, O. (2019). The Position of the European Union in Georgian War. *European Historical Studies*, (12), 77–91. <https://doi.org/10.17721/2524-048x.2019.12.77-91>
- Ukrinform. (2024, August 1). *Russian border guards left Yerevan's Zvartnots airport at Armenia's request*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3890844-rosijski-prikordonniki-na-vimogu-vmenii-zalisili-erevanskij-aeroport-zvartnoc.html> [in Ukrainian]
- Zolyan, M. (2023, November 27). *Defeated Armenia Looks to a New, Post-Russia Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/11/defeated-armenia-looks-to-a-new-post-russia-foreign-policy?lang=en>

Отримано редакцію журналу / Received: 30.04.24
Прорецензовано / Revised: 28.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 29.10.24

Artur RAIKOV, PhD Student
ORCID ID: 0009-0008-8353-8450
e-mail: artur.raykov@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

RUSSIAN MILITARY PRESENCE IN THE SOUTH CAUCASUS: IMPACT ON THE GEOPOLITICAL SITUATION IN THE REGION AND US INTERESTS

Background. For three decades, the South Caucasus region has been a hotbed of political instability and security tensions due to a series of armed conflicts. The region's geographical location at the intersection of east-west routes makes it important for various actors in international relations. Among them is the Russian Federation, which views the South Caucasus as a strategically important region that it has included in its sphere of influence for decades. At the same time, there are other states that are interested in the South Caucasus, including the United States of America. The concentration of Russian and US interests in this small area leads to increased competition for influence between us in the region and affects regional geopolitical dynamics.

Methods. The following methods were used in the study: analytical, historical, comparative, and content analysis.

Results. The history of Russia's military presence in the South Caucasus dates back to the imperial period. With various modifications, Russian troops are currently deployed in one way or another in the 3 South Caucasus states. Russia has an impact on both the political situation and the course of armed conflicts in the region, sometimes becoming a significant factor in changing the situation, as was the case with the conflicts in Georgia. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation has led to a rethinking by the leadership of the region's states of the expediency of having foreign troops on their territory. Nevertheless, even in such circumstances, Russia is struggling to maintain its military presence in order to maintain its influence in the region. This policy of the Russian Federation, in turn, clashes with the interests of the United States in the South Caucasus, which is interested in weakening Russia's influence and intercepting regional initiatives. The United States seeks to minimise Russia's military presence in the region, thereby depriving Russia of a significant lever of control over the region, and to increase its own involvement in regional processes.

Conclusions. Russia has historically had strong influence and strategic interests in the South Caucasus. Its military presence is a key tool for ensuring Russia's influence over the South Caucasus states. However, in recent decades, other actors, including the United States, have also shown interest in the region. The United States has its own strategic interests in the South Caucasus: ensuring peace and stability, promoting democratic values, and combating Russian expansion, which creates a confrontation between Russia and the United States for leadership. The conflict between the two gives rise to various challenges and contradictions, including views on conflict resolution and competition in the economic and energy sectors. Russia will continue its active policy in the region, which challenges US strategic interests. The United States is expected to respond in an effort to protect its interests and reduce Russian influence in the South Caucasus.

Keywords: South Caucasus, the Russian Federation, the United States, military presence, geopolitical interests, sphere of influence, armed conflicts, geopolitical situation.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.